

S prihranki do svojega podjetja

Delavsko lastništvo *Kako so zaposleni olastnili Domel in zdaj pri tem pomagajo še regionalnemu časopisu*

V Sloveniji je bilo v procesu lastninjenja podjetij veliko menedžerskih prevzemov. Ob nekaterih izjemah, kot sta ljubljanski BTC in bistriški Impol, jih je precej – najbolj razvpito v Pivovarni Laško, koprskem Istrabenzu, kranjskem Merkurju ter velikih gradbenikih – klavrno propadlo. Obstaja pa tudi drugačen način lastninjenja, ko podjetje prevzamejo zaposleni. V prejšnjem desetletju jim je to uspelo v Domelu iz Železnikov, ki je pred kratkim na to pot pomagal še regionalnemu časopisu Gorenjski glas.

GORAZD UTENKAR

Primeri, ko zaposleni prevzamejo podjetje, so v Sloveniji precej redki. Podatkov, v katerih so zaposleni edini ali vsaj večinski lastniki, očitno ne zbira nihče. Nimata jih niti ministrstvi za gospodarstvo in delo, niti Gospodarska zbornica Slovenije ali Agencija RS za javnopravne evidence in storitve (Ajpes), na davčni upravi pa pravijo, da podatki, ki jih premorejo oni, ne bi dali jasne slike o razširjenosti notranjega lastništva.

Tudi predsednik Vseslovenskega združenja malih delničarjev Kristjan Verbič nam je povedal, da se z analizo tega področja niso ukvarjali. Dodal pa je, da je večina delniških družb v državi vsaj deloma v lasti zaposlenih, kar je posledica lastninjenja v začetku 90. let prejšnjega stoletja. Predvsem v preteklosti so se ob različnih vrstah prevzemov v številnih dogajali pritiski za zaposlene, da bi svoje lastniške deleže prodali.

Primer velikega in uspešnega podjetja v lasti zaposlenih je Domel, d. o. o., iz Železnikov. Delavci so ga dokončno olastnili leta 2007, prejšnji mesec pa so na pot takšnega lastništva pomagali gorenjskemu regionalnemu časopisu *Gorenjski glas* iz Kranja. Ker sami zaposleni v časopisu niso imeli dovolj denarja za nakup deleža Gorenjske banke, jih je Domel podprl z vstopom kot začasni lastnik.

Tako to gre

Za slovenske razmere je Domel, d. o. o., iz Železnikov na Gorenjskem velika družba, saj ima 1024 zaposle-

nih. Njegova najpomembnejša dejavnost je izdelava motorjev za sesalnike srednjega in višjega cenovnega razreda in je njihov daleč največji proizvajalec v Evropi.

Po prehodu iz socialističnega v kapitalistični gospodarski sistem so v Domelu leta 1996 končali lastninsko preoblikovanje. Štiri desetine lastnine je s skladi dobila država, sedem odstotkov denacionalizacijski upravičenci, desetino pa so s tako imenovanim notranjim odkupom kupili zaposleni, ki so s certifikati pridobili še drugih 43 odstotkov.

Preprečiti tajkunizacijo

Takratno vodstvo je menilo, da Domel ne bo mogel delovati samostojno, zato bi bilo nujno treba najti partnerja. Tega so našli v neki ameriški korporaciji. Vendar se zaposleni – v rokah so imeli nekaj več kot polovico podjetja – niso strinjali, na skupščini so odstavili vodstvo in izbrali nov nadzorni svet. Ta je postavil novo vodstvo in določil smer notranjega lastništva.

Zaposleni in približno polovica denacionalizacijskih upravičencev so ustanovili Domel Holding, d. d., namenjen udejanjenju notranjega lastništva. Leta 2007 je to podjetje dokončalo lastniško konsolidacijo, saj je z odkupom državnega deleža postalo 99-odstotni in kmalu popolni lastnik Domela, d. o. o. Podjetje je zdaj last zaposlenih, nekdanjih zaposlenih in upokojevcev. Istega leta so Železniki doživeli katastrofalne poplave, ki so podjetju povzročile za približno deset milijonov evrov škode.

Domel Holding je sicer delniška družba, vendar zaprtega tipa in ne kotira na borzi. Če se kateri od lastnikov odloči stopiti iz lastništva, imajo drugi predkupno pravico za nakup delnic – in jo izkoristijo. Delnic ne prodajajo zunaj kroga sedanjih lastnikov in jih brez dovoljenja nadzornega sveta, v katerem so seveda predstavniki lastnikov, torej zaposlenih, nekdanjih zaposlenih in upokojevcev, niti ne bi mogli.

Po besedah direktorja Domel Holdinga Štefana Bertoncelja ima lahko posamezni lastnik na skupščini največ dva odstotka glasovalnih pravic. Čeprav je nekaj lastnikov z večjim deležem kapitala. Določilo se jim zdi smiselno, saj tako preprečujejo tajkunizacijo podjetja. Lastništvo je

silno razpršeno. Lastnikov Domela z več kot tisoč zaposlenimi je prek Domel Holdinga kar približno 900. Ker so med njimi tudi nekdanji zaposleni in upokojevci, to pomeni, da vsi zaposleni v podjetju niso hkrati njegovi lastniki. »Če kdo od zaposlenih noče biti lastnik, ga k temu seveda nihče ne sili,« je povedal Bertoncelj.

Poleg tega da je s svojim lastništvom posebno, je Domel tudi uspešno podjetje. Lastnikom Domel Holdinga redno izplačujejo dividende in več kot desetino prihodkov vlagajo v razvoj; svojo linijo izdelkov sproti pomlajujejo, stavijo predvsem na varčnejše in lažje motorje za sesalnike. V času, ko so jih hoteli prevzeti Američani, so obvladovali štiri desetine evropskega trga za motorje sesalnikov, zdaj je njihovega 65 odstotkov tega trga. Po naročilih se bo samo letos njihova prodaja glede na lani povečala za dvajsetino.

Po Bertoncljevem mnenju je bila odločitev za notranje lastništvo modra in pogumna. Modra zato, ker se je pokazalo, da so lahko uspešni tudi na samostojni poti, pogumna pa zato, ker je takšen model lastništva v Sloveniji prej izjema kot pravilo. Direktor Domel Holdinga pravi, da država takšnemu lastništvu očitno ni naklonjena, saj bi bilo drugače bolj razširjeno. Zakaj je tako, je težko odgovoriti. Vendar Bertoncelj ugiba, da gre morda za strah pred vračanjem starih, samoupravnih časov, in dodaja, da je tak strah seveda votel.

Verjamejo v svoj model

Vsekakor je zelo zanimivo vprašanje, zakaj se je veliko izvozno usmerjeno podjetje odločilo za vstop v lastništvo regionalnega časopisa. Kot prvi odgovor nam je Bertoncelj povedal, da verjamejo v svoj lastniški model, torej v to, da podjetju koristi, če so njegovi lastniki zaposleni. Ko se je Gorenjska banka odločila prodati svoj delež v Gorenjskem glasu, jih je prišlo njegovo vodstvo, s katerim so se vodilni ljudje Domel Holdinga poznali že od prej, povprašat, kakšne so njihove izkušnje. Hkrati so jim ponudili tudi vstop v lastništvo časopisa.

V Domel Holdingu so se odzvali pozitivno, saj po Bertoncljevem verjamejo v Gorenjski glas. Po njegovem prepričanju časopis potrebuje stabilno lastništvo in pri tem

so se jim odločili pomagati. Gotovo je pripomoglo tudi, da ima Domel sam izkušnjo s poskusom sovražnega prevzema, in niso hoteli, da bi kaj takšnega doletelo regionalni medij njihovih krajev.

Z dokončanjem formalnosti bo Domel Holding še pred poletjem postal največji lastnik Gorenjskega glasa. Imeli bodo približno 36 odstotkov lastništva. Vendar se Bertoncely zaveda, da kot industrijsko podjetje niso idealen lastnik medija. Zato pričakuje, da bodo iz lastništva hitro stopili, kar pomeni, da bodo njihov delež kupili zaposleni in postali lastniki devetih desetih podjetja.

Zgledi vlečejo

Direktorica Gorenjskega glasa Marija Volčjak je povedala, da so se na Domel obrnili, ker gre za podjetje, v katerem imajo izkušnje z notranjim lastništvom. Kot novinarka je v času lastniškega preoblikovanja Domela spremljala to temo in je poznala zgodbo ter zaposlene. Poleg tega je podjetje iz Železnikov eden redkih večjih gorenjskih sistemov, ki niso propadli ali niso v tuji lasti. Tretja stvar, zakaj je pri spremembah v Gorenjskem glasu sodeloval prav Domel, pa je po besedah Volčjakove dejstvo, da so predvsem izvoznik. Na tuje gre velika večina njihove proizvodnje, zato – v nasprotju z nekaterimi drugimi podjetji, ki imajo lastniške deleže v medijih – nimajo razloga in tudi ne interesa vplivati na

novinarsko poročanje.

Do letos je bila največja lastnica regionalnega časopisa Gorenjska banka. V lastništvo je stopila sredi prejšnjega desetletja, ko je imel časopis težave. Delež banke je znašal nekaj več kot 82 odstotkov, drugi največji lastnik je z desetino podjetje Delo, preostanek pa so imeli v lasti zaposleni, med njimi tudi Volčjakova. Čeprav je bila banka po mnenju direktorice Gorenjskega glasa dober in stabilen lastnik, se je konec preteklega leta odločila, da bo svoj delež prodala, ker ne spada med njene strateške naložbe. Na časopisu so se začeli oglašati mogoči kupci. Ker po mnenju Volčjakove niso vzbujali zaupanja, da misijo resno z delovanjem na medijskem področju, so se zaposleni odločili, da bodo ponudbo oddali tudi sami.

Kakor pravi direktorica, je zaposlenim svetovala, naj ne najemajo posojil, ampak naj v nakup raje vložijo prihranke. Za sodelovanje se je odločilo 32 od 38 zaposlenih v Gorenjskem glasu. Ko so preverili svoje možnosti in ugotovili, koliko denarja jim manjka, so se za nasvet in pomoč obrnili na Domel Holding. Ta se je odločil, da bo vstopil v konzorcij za nakup. Ponudba zaposlenih in podjetja iz Železnikov je bila uspešna. Koliko je vreden posel, nihče noče povedati, ker jih k temu zavezujejo pogodbe, vendar so se v medijih pojavile informacije, da gre za približno 800 evrskih tisočakov.

Ko se bodo vsi postopki končali,

po mnenju Volčjakove se bo to zgodilo pred poletjem, bo imel Gorenjski glas 34 lastnikov. Od tega bo 32 zaposlenih, 33. član konzorcija za nakup je Domel Holding, 34. lastnik pa bo ostalo Delo. Ker bo lastnikov manj kot petdeset, prevzemnikom ni bilo treba ustanoviti posebnega podjetja za prevzem, ampak so lahko v lastništvo stopili neposredno. Domel je samo začasni lastnik, zato bo 32 zaposlenih v Gorenjskem glasu predvidoma v nekaj letih odkupilo njegov delež in postali bodo lastniki devetih desetih svojega podjetja.

Štefan Bertoncely

Industrijski velikan z več kot tisoč zaposlenimi je na pot delavskega lastništva pomagal regionalnemu časopisu. FOTOGRAFIJI MARJANA HANC